

УДК 32+316.

**ЕКОНОМІЧНІ СКЛАДНОЩІ
І ЦІННІСНІ ПІДВАЛИНИ ЯК ЧИННИКИ
ПОПУЛІСТСЬКОГО КОНТЕКСТУ В ПОЛІТИЦІ
І КОНСТИТУЦІЙНОМУ ПРАВІ КРАЇН
ЛАТИНСЬКОЇ АМЕРИКИ ТА КАРИБСЬКОГО
БАСЕЙНУ**

**ECONOMIC DIFFICULTIES AND
VALUE PRINCIPLES AS FACTORS OF
POPULIST CONTEXTS IN POLITICS AND
CONSTITUTIONAL LAW IN LATIN AMERICA
AND THE CARIBBEAN**

Барабаш О. В.,

кандидат філософських наук, доцент,
докторант, кафедри соціології, політології
і культурології, Харківський національний
педагогічний університет імені Г. С. Сковороди
(Харків, Україна),
e-mail: Oleg.V.Barabash@gmail.com,
ORCID ID: 0000-0001-8479-8926

Barabash O. V.,

candidate of philosophical Sciences, associate
Professor, doctoral candidate,
Department of sociology, politology and
Culturology, Kharkiv
National pedagogical University
im. G. S. Skovoroda (Kharkiv, Ukraine),
e-mail: Oleg.V.Barabash@gmail.com,
ORCID ID: 0000-0001-8479-8926

У статті в рамках системного підходу із залученням теоретичного матеріалу, нормативної бази та статистичних даних з'ясовуються окремі параметри, сутність і можливі наслідки цивілізаційних змін, що відбуваються на фоні стрімкого погіршення якості життя за умов пандемії, в контексті поширення популістських настроїв і авторитарних тенденцій. Віднаходяться лінії сполучень характеру ціннісно-орієнтаційних установ в країнах ЛАКБ та взаємозв'язку з вірогідними масовими очікуваннями, представленням політичного популізму та особливостями конституційної творчості з позначанням окремих зон інституційних ризиків та певних узагальнень щодо перспектив майбутності. Робиться висновок, що погіршення економічної ситуації в країнах ЛАКБ на фоні традиційних проблем регіону і на підґрунті традиціоналістських ціннісно-орієнтаційних вподобань зі здатністю до колективних дій задля відстоювання своїх інтересів, ще в більшій мірі актуалізують запит на соціальну справедливість (в різних варіаціях), та її реалізацію в нових формах і змістовних виразах, в тому числі, стосовно нового суспільного договору, і з супровідними явищами політичного популізму, розвитком конституційної творчості, експериментуванням в правовій і політичній сферах.

Ключові слова: Латинська Америка і Карибський Басейн, політичний популізм, популістський конституціоналізм, ціннісні підвалини, суспільний договір.

The article, within the framework of a systematic approach involving theoretical material, law data and statistics, clarifies some parameters, nature and possible consequences of civilizational changes that occur against the background of a rapid deterioration of quality of life in a pandemic, in the context of populist sentiments and authoritarian tendencies. There are lines of combinations of the nature of value-oriented institutions in Latin America and the Caribbean countries and the relationship with probable mass expectations, the representation of political populism and the peculiarities of constitutional creativity, indicating certain areas of institutional risk about future prospects. It is concluded that the deteriorating economic situation on the background of traditional problems of the region and on the basis of traditional value-oriented preferences with the ability to act collectively to defend their interests, in the condition of relevant demand for social justice (in different variations) and implementation in new forms and meaningful expres-

sions, including in relation to the new social contract, and with the accompanying phenomena of political populism, will be facilitate to the development of constitutional creativity, experimentation in the legal and political spheres.

Keywords: Latin America and the Caribbean, political populism, populist constitutionalism, value principles, a social contract.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Пандемія з COVID-19 ніби занурила світ у, щонайменше, незвичайну за характером викликів і нагальних соціально-політичних завдань реальність, що є сповненою загальною фональністю занепокоєнь і сум'яття. Як окремі країни, регіони, так і світ в цілому мають пройти через “випробування вірусом”, а за якими саме багатомірними й різноякісними змістовно маршрутами — результативність може визначити, або, щонайменше, скоректувати сутнісні тенденції майбутності. У будь-якому випадку зміни будуть дотичні до широких контекстів переформатування багатьох параметрів спів-існування і викличуть нові змісти проблемності, відкриють досі незвичні аспекти вже досліджуваних соціально-культурних явищ. Можливо, якісно інакше актуалізуються й питання стосовно поширення популізму за додатковими маркерами кризових явищ в економіці, в ракурсі доцільності запровадження перерозподільних програм, відповідних трансформацій відносно ролі держави в піст-кризовій реальності, і, зрештою, векторності подальших правових зрушень різного гатунку і масштабу, у тому числі, і стосовно варіацій на тему суспільного договору. Функціональна диездатність політичних режимів в окремих країнах під час складнощів протистояння пандемії здатна проявити й міру стійкості певної тенденції до автократизації, яка спостерігалась в світі кілька останніх років. Чи будуть помножені загрози демократії і в який саме спосіб на тому змістовному напрямку розвитку, що вже позначався окремими дослідниками як “третя хвиля автократизації” [17] і чи не стане піст-карантинна реальність водночас і після-демократичною? Процеси в країнах Латинської Америки та Карибського Басейну (ЛАКБ), надають багатомірний матеріал щодо дослідження й спроб узагальнень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується зазначена стаття. Постанова проблеми й окреслення предметного поля у широких контекстах взаємозв'язків сучасних політичних і правових процесів, обумовили звернення до досвіду та напрацювань теоретично-методологічного характеру представників різних галузей наукового знання, з використанням досвіду міждисциплінарних досліджень вітчизняних науковців М. П. Орзіха, В. П. Колісника, Ю. Г. Барабаша, Н. В. Мішиної, М. В. Савчина, І. В. Процюка, Л. І. Кормич, І. Д. Денисенко, М. А. Польового, В. Ю. Карасьова, Г. М. Куц, О. І. Ткача, І. О. Поліщука, М. В. Серебро та закордонних вчених П. Блоккера, А. Пшеворського, М. Мана, Р. Беллами, З. В. Івановського, Г. Л. Негретто, А. Т. Стоян, Т. О. Воротнікової, Е. С. Корте-

са, А. Люрманн та С. І. Ліндберг, П. І. Костогризова, А. Кайдациса, Х. Корралеса, Х. Л. К. Монтеро. В роботі було використано стат. дані Р. Інглхарта та К. Вельцеля, окремих міжнародних фондів і дослідницьких установ, що займаються аналізом різних аспектів розвитку ситуації в регіоні — в площині політико-правових зрушень, тенденцій змін щодо характеру суспільних процесів та моніторингу відносно політичних настроїв, економічної ситуації, ціннісних вподобань. Швидкоплинність подій у зв'язку з поширенням Covid 19 й нагальність завдань щодо подолання наслідків піст-пандемічної кризи у поєднанні з поширенням популізму в країнах регіону та автократичних спрямувань на фоні активної конституційної творчості, окреслює невіршені раніше контури дослідницької роботи.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета даної роботи — з'ясувати окремі параметри, сутність і можливі наслідки цивілізаційних змін, що відбуваються на національно-державному, регіональному, міжнародно-глобальному рівнях на фоні стрімкого погіршення якості життя за умов пандемії, в контексті поширення популістських настроїв і авторитарних тенденцій. Завдання — віднайти підстави й змістовні лінії сполучень відносно характеру ціннісно-орієнтаційних установ в країнах ЛАКБ у найбільш загальному вигляді та взаємозв'язку з вірогідними масовими очікуваннями, представленням політичного популізму та особливостями конституційної творчості з позначанням окремих зон інституційних ризиків та певних узагальнень щодо перспектив майбутності.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. А. Люрманн та С. І. Ліндберг, виходячи з аналізу статистичних даних й широкого емпіричного матеріалу за тривалий проміжок історичного часу, пов'язували послаблення демократій сучасного світу, головним чином, з “поступовими невдачами під юридичним фасадом” [17], сприймаючи ситуації форс-мажору різної якості як чинник суттєвий, але, все-таки, не-вирішального суспільного значення. І тому щодо проєкцій в історичну перспективу також підкреслювали впевненість — поточні спади є й будуть, але вони залишаться відносно незначними, і глобальна доля демократичних країн буде залишатися близькою до свого історично високого рівня. Таким чином, навіть на фоні всіх явищ допандемічного періоду, тимчасове зростання автократичних “ліній” сприймалось як таке, що ніби проявляється в межах погіршностей розвитку й не несе кардинальних загроз стратегічного характеру. Х. Корралес, досліджуючи суму інституційно-соціальних зрушень безпосередньо в країнах Латинської Америки, особливо підкреслював зростання законодавчо встановленої та функціонально проявленої незалежності судової влади в останні десятиліття та швидке формування елементів активного громадянського суспільства — найвиразніше щодо діяльності в контексті екологічних, індіанських чи гендерних аспектів порядку денного і на фоні оформлення інститутів, що врегульовують механізми “виходу” й

“виходу” (наприклад, правило другого раунду або ж другого туру під час президентських виборів). Зрештою, він також підсумовував, що і стосовно країн ЛАКБ вже можна стверджувати — демократія вижила і, насамперед, тому що “латиноамериканські суспільства навчилися зміцнювати лінію захисту від внутрішніх ворогів демократії” [13]. Щоправда, не без застережень: стосовно запровадження новаций конституційного характеру окремо виділяв важливість розбудови балансів влади, оскільки асиметрія може виступати у якості більш потужної змінної величини щодо пояснень відмінностей в президентських повноваженнях, що можуть нести потенційність загроз, ніж інші, такі як президентська ідеологія, класові відмінності чи загальні економічні умови [14, с. 6]. Відзначимо, також, що в країнах регіону загалом триває різноспрямований пошук шляхів розвитку конституційного права, що реалізується у зв'язку з нововведеннями як концептуально широкого значення — від ствердження й закріплення конституційних механізмів поліюридизму (Болівія) або встановлення 5-ти гілок державної влади (Венесуела) — до експериментів щодо пошуку основ взаємодії функціонування елементів репрезентативної та партисипативної демократії на конституційному рівні (наприклад, щодо права народу на законодавчу ініціативу чи участі в законотворчих консультаціях у Мексиці — Sección II De la Iniciativa y Formación de las Leyes Artículo 71. El derecho de iniciar leyes o decretos compete: IV) [5], чи в рамках завдання віднаходження відповідного часу конституційного дизайну, з урахуванням специфіки країни, регіону, уявлень про демократію і роль держави в забезпеченні соціальних запитів, інше. Саме на країни ЛАКБ приходить і найчастіші зміни Конституцій (майже половину світової статистики) [15, с. 7], наприклад досвід змін Конституції по окремих країнах і його наслідки (кількість Конституцій, що є прийнятими з моменту набуття державної незалежності, коливається від 8-ми у випадку Колумбії, до 26 у випадку Венесуели, тут діяли й Конституції, які створювались як мінімалістський проєкт, щодо механізмів реалізації рамкових правових положень — від дещо більш ніж 9 тис. слів — 9371 чи 10240 слів (відповідно Болівії 1945 року та Венесуели 1953 року) до Конституцій, що є значними й за обсягом тексту (Еквадору 1998 року — 29282 слів), та за намаганням конкретизувати права людини (Artículo 40 Toda persona tiene derecho a la alimentación nutritiva, suficiente y de calidad. El Estado lo garantizará. Párrafo adicionado DOF 13-10-2011) [5], ствердити деталізовані конструкторські інституційних запроваджень ключових конституційних принципів, і, зрештою, за терміном “конституційної витривалості” — Мексиканська Конституція діє з 1917 року, на відміну від, скажімо, Основного Закону Еквадору 1945 року, що проіснував менше року [15, с. 7-15].

Загалом же, відносно конституційної творчості, регіон вже заявив ствердження цілої хвилі конституціоналізму, який в залежності від авторських позицій вже почали позначати “новим конституціоналізмом”, “неоконституціоналізмом”, “народним конституціоналізмом”, “популістським конститу-

ціоналізмом”, “авторитарним конституціоналізмом”, інше. На наш погляд, незалежно від позначень, в конституційних процесах ЛАКБ можна віднайти відлуння багатьох складових соціально-політичного життя, простежуються й наміри формалізації, подальшої кодифікації проявів ключових цінностей місцевого гатунку у їх взаємозв’язку з колективними ідентичностями, запитами на справедливість, гідний спосіб життя та виходом на проблематику нового суспільного договору.

Впродовж останніх десятиліть значна частина країн регіону, за інколи суттєво важливих відмінностей, але, тим не менш, магістрально “привчила” певні соціальні страти, суттєвий відсоток людей до того рівня життя, який за загальноприйнятими в світі стандартами розцінюється як “вище середнього” [19]. І, навіть за умов очікуваної світової економічної кризи 2020, сподівання на майбутнє виглядали вкрай складними, але не катастрофічними. Міжамериканський банк розвитку тільки-но у січні розраховував зростання регіонального ВВП, хоча і в розмірі лише 1,6%. Внаслідок пандемії та суми соціальних заходів щодо її подолання — зараз оцінює вже падіння в межах 1,8%-5,5% [19]. Тобто ситуація стала якісно інакшою, відмінною від контурів прогнозування. Загрози масового безробіття, перехід до стану бідності значної частини населення, й маргіналізація способу життя в регіоні, де рівень насильства завжди й так залишався високим — це достатньо реальний варіант подальшого перебігу подій. Відзначимо, що події в країнах ЛАКБ завжди відзначались своєю характерністю щодо тенденційності й амплітудністю відносно масштабів проявів соціальних процесів. І задля розуміння змістовності їх витоків та особливостей соціального виразу, звернемось до прив’язок щодо формування джерел та засобів, “каналів” світоглядного нормування способу життя, “соціальних звичаїв” на місцевому рівні — до пласту особливостей світоглядно-ціннісних настанов. Як засвідчують дослідження в країнах регіону Р. Інглхарта (*Ronald Franklin Inglehart*) та К. Вельцеля (*Christian Welzel*) — *World Values Survey*; Inglehart & Welzel — світоглядно-ціннісні орієнтири місцевого населення в їх кореляції з ключовими параметрами, що є закладеними в самому підході вивчення, переважно належать, з певними варіаціями, до особливого кластеру [11]. Важливість самовираження в ньому (що зазвичай найбільш притаманно представникам англо-американського світу з досвідом протестантського світобачення в історії), поєднується з традиціоналізмом цінностей, в якому підкреслюється важливість релігії, зв’язків за лінією батьки-діти, повага до авторитету й традиційних сімейних цінностей, заперечення розлучень, абортів, евтаназії, самогубства. “Ці суспільства мають високий рівень національної гордості й націоналістичних поглядів” [11]. Що також показово — в них залишається достатньо високим рівень взаємної довіри між людьми і здатність до сумісних колективних заходів. Досвід життя за умов поступового ствердження окремих демократичних параметрів з супровідними процесами формування багаторівневого громадянського суспільства, навчив представ-

ників регіону спрямовувати колективізм традиціоналістського гатунку на відстоювання своїх прав, захист соціальних інтересів, про що свідчать демонстрації й інші акції протестного характеру в Чилі, Колумбії, Еквадорі, Болівії та Перу восени 2019 року, коли влада заявила про незначне підвищення тарифів на електроенергію, вартості проїзду в громадському транспорті, інше. За обставин стрімкого піст-пандемічного погіршення якості життя значної кількості населення країн регіону і готовності до колективних дій щодо боротьби за існування, регіон в цілому може поринути у вир важко прогнозованих подій. Латинська Америка — займає найвищі щаблі у світі щодо показників нерівності доходів [19]. Наприклад, в Бразилії, що є безумовним лідером регіону за багатьма параметрами, 5% найбільш багатих отримують стільки ж з національного доходу, скільки інші 95%. Нинішні заходи й темпи зрушення ситуації щодо нерівності засвідчують, що задля досягнення хоча б того рівня дистанції між багатими та бідними, що вже є на сьогодні у Великобританії, знадобиться приблизно 75 років. (<https://oxfam.org/um-retrato-das-desigualdades-brasileiras/a-distancia-que-nos-une/>) Додаткова проблема, на думку Е. Кортеца (HERNÁN SAENZ CORTÉS), полягає і у вертоному не бажанні бачити усі проекції нерівності, тобто спробувати оцінити її не одновимірно, не лінійно. Нерівність пролягає і між соціальним положенням чоловіків і жінок, чорношкірий буде отримувати ту ж статистично середню заробітну плату що і білошкірий лише у 2089 році, різниця у термінуванні життя багатого й бідного сусідів буде коливатись у межах 25 років. На фоні вже усталених показників нерівності, що набудуть нового вигляду у найближчі місяці, слід очікувати й актуалізованого та, вочевидь, масово вираженого запиту на соціальну справедливість, новий суспільний договір.

Тематика необхідності оновлення суспільного договору й відповідних змін конституційного характеру тісно переплетена в регіоні з проблематикою популізму політичного й популізму конституційного. Звинувачення лідерів країн регіону в популізмі стали вже достатньо звичним явищем. За визначеним форматом взаємодії, політичний популіст, як правило, апелює до здорового глузду й моральних чеснот більшості, а проголошуваним уявленням про справедливість виходять з “найвищості” суверенітету народу, що може розумітися у різний спосіб, реалізуватись і нестандартними інституційними рішеннями. Коли йдеться про популізм саме політичний (а не, скажімо, культурний) — розподіл та ранжування за ознаками “лівого” чи то “правого” відбуваються в залежності від акцентування уявлень про народ: за представлення у якості його ядра звичайних людей, найбідніших прошарків населення, він класифікується як “лівий”, за підкреслення етнічно-національних аспектів як елементу центрування — “правий”. Якщо спробувати змінити ракурс розгляду тематики популізму в регіоні і сформулювати питання відносно його перспектив у дещо незвичній манері: чи може очолити державу не популістський лідер за умов серйозної кризи і значного погіршення якості життя більшості людей,

в ситуації, що сприймається і як логічний результат неефективного управління корумпованих еліт?

В популістському підході стосовно “роботи з масами” є свої неоднозначності морального, емоційного характеру, але, в будь-якому випадку, він змушений рахуватися з інтересами і потребами звичайних людей. В часи “емоційного капіталізму”, тим більше, зважаючи на результативність вкидів інформаційно-емоційного характеру, пов’язаних з над-сучасними технологіями *astroturfing* чи *super forecasting*. Сучасний лідер загалом не може перебувати “поза” в тій або іншій мірі популістського ретранслявання запитів виборця. Тому популізм набуває суспільно-загрозливого відтінку щодо загальних інституційних підвалин, тільки коли починає переходити “червоні лінії” з чинного законодавства, бо зрештою популістський лідер часто потрапляє в, назвемо її так, “пастку ресурсного забезпечення” — ситуацію усвідомлення, що задля виконання передвиборчих обіцянок не вистачає владних ресурсів, скажімо, фінансового характеру. В такому випадку, як варіант, готується запуск перерозподільних програм системного характеру, стверджується необхідність змін чинного законодавства. За таких обставин звернення лідера до механізмів партисипативної демократії, або заходів, що маркуються під такі, є достатньо прогнозованим явищем — вже після консолідації з народом, проведення референдуму чи плебісциту, що надають аванс внутрішньої легітимності задля подальших правових нововведень, надалі конституційно збільшуються владні повноваження лідера, змінюються сума інституційних механізмів та, можливо, перевстановлюється характер власності окремих об’єктів.

Такі особливо небезпечні, з точки зору ліберального конституціоналізму, сценарії подібного гатунку, як відзначає А. Стоян, можуть допомогти застерегти і знешкодити на різних стадіях їх розвитку, тільки усталені інституційні основи, що, за умовчанням, мають виходити з ліберально-демократичного розуміння сутності демократії. Втім, за умілого поєднання лідером-популістом мобілізаційних та інституційних важелів впливу на перебіг подій, рівень успішності його результату може досягати навіть тимчасового припинення діяльності чи закриття конгресу за допомогою інструментів прямої демократії й конституційної реформи. “Якщо президент має обидва з них, він буде успішним у своїй спробі” [2].

Якщо ліберально-демократичний підхід щодо нормування основ суспільної взаємодії, “ліберально-демократичний, правовий конституціоналізм” [20, с. 536] базуються на гарантуванні прав меншості, будь-якого окремого індивіда в поєднанні з уявленням про усталеність й нерушійність засад матеріального й процесуального права, то за популістської інваріації, коли більшість, що саме й маркується як народ, визнається знедоленою у першу чергу і саме вона потребує зосередження державних інституцій, бюрократії на вирішенні її нагальних проблем. Власне на цьому й наполягає популізм політичний, а слідом і “популістський конституціоналізм” — народ може в різний спосіб делегувати

свої права лідеру, наділити його як уособлення, зосередження, безпосереднього представника й реалізатора найвищого суверенітету, усіма необхідними йому повноваженнями щодо змін правового характеру і в зручний для влади спосіб. Загалом подібний “сценарій”, як правило, і ув’язує появу і взаємодію “політичного популізму” та “популістського конституціоналізму”. А. Кайдацис, підкреслюючи вагомість переформатування самої проблематики щодо розвитку сучасного популізму, вираженої в роботі Р. Беллами (Bellamy Richard) відносно політичного конституціоналізму виділяє значущість міждисциплінарного і сумісного підходу до вивчення сутності цієї тематики в контексті саме політико-правових процесів і підсумовує, що і політологам і юристам може бути потрібним свій загальний словник як фактор консолідації їх зусиль [1].

В цілому, стосовно науково-академічного середовища ліберально-демократичного світу по відношенню до політичного популізму як явища і форм його поєднання з популістським конституціоналізмом переважає дослідницьке акцентування та тональності застережливого характеру. А сам популістський конституціоналізм, в основному протиставляється ліберальному конституціоналізму, який власне і виступає у якості правового конституціоналізму. П. Блоккер виділяє 4 його головні виміри: 1) народний суверенітет як ключ до виправдувальних вимог популізму; 2) правило більшості як основний спосіб правління; 3) інструменталізм як домінуючий підхід щодо взаємодії з публічним правом; 4) правове обурення (зневажання), як основне відношення до публічного права. І, зрештою, підсумовує — “популістський конституціоналізм може бути помилково прийнятий за демократичний проект”, та “...скоріше, може бути визнаний за те, що називається демократичною диктатурою” [20, с. 552].

Висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. На наш погляд, погіршення економічної ситуації в країнах ЛАКБ на фоні традиційних проблем регіону і на підґрунті традиціоналістських ціннісно-орієнтаційних вподобань зі здатністю до колективних дій задля відстоювання своїх інтересів, ще в більшій мірі актуалізують запит на соціальну справедливість (в різних варіаціях), та її реалізацію в нових формах і змістовних виразах, в тому числі, стосовно нового суспільного договору, з супровідними явищами політичного популізму, розвитком конституційної творчості, експериментуванням в правовій і політичній сферах. Загальна динаміка розвитку регіону буде пов’язана і, можливо, з найбільш явними проявами тенденційності світового гатунку. Криза пандемії вже на якісно новому рівні змусила досліджувати характер майбутності за багатьма параметрами. Бо, зрештою, питання може бути сформульованим і в той спосіб, який пропонує представник Римського клубу Карлос Перейра (Carlos Alvarez Pereira): “... наша ситуація — це криза цивілізації; безпрецедентного розміру, складності і інтенсивності” [6]. Криза, що витікає з розуміння того, що в тому, що ми позначали як неолібералізм, насправді мало лібералізму, а значною мірою багато з “нео-рантьє” [6],

що сама система державних зв'язків і міждержавних відносин будувалась на перевагах, багатстві та володарюванні, що були здобуті колись, попередніми поколіннями. Зараз цей порядок речей має бути поставлений під сумнів самою глобальною кризою, існування якої пандемія лише проявляє більш відкрито. Парадокс сучасності можна переформулювати з акцентуванням ролі екологічного імперативу — “у нас є три імператива, які не всі можуть бути виконані одночасно: екологічний, демократичний і рантиє” [6]. Криза актуалізувала пошук шляхів і механізмів подолання вже конкретизованих та очевидних загроз майбутнього: технологічний рівень виробництва є на сьогодні таким, що, вочевидь, масове безробіття надалі може стати звичним явищем. В Європі дискусії з приводу можливості запровадження безумовного (універсального) базового доходу (виплачується певний гарантований мінімум, приблизно до 1000 євро на місяць), завершилась прийняттям рішення в Іспанії щодо необхідності таких виплат [11]. Один з можливих варіантів головних трендів розвитку — посилення етатичних настроїв, які в ЛАКБ завжди мали стійких прихильників: “... новий суспільний договір має базуватись на державах, що є більш надійними, дієздатними, відкритими та далекоглядними” [16]. Значну кількість питань, що будуть потребувати дослідження й виваженого правового врегулювання з убезпеченням можливих загроз становлять технології в політичних процесах. На сьогодні існує 23 законодавчих органа, що за умов пандемії засідають віддалено, та 16 ті, які мають механізми, що дозволяють голосувати за проекти. 7 Конгресів на яких проводяться засідання в форматі “технологічної присутності” в регіоні ЛАКБ — Аргентина, Бразилія, Чилі, Колумбія, Еквадор, Мексика, Парагвай, така ж кількість використовує технологію для обговорення на пленарних засіданнях й віддаленого голосування за проекти (Аргентина, Болівія, Бразилія, Чилі, Колумбія, Еквадор, Парагвай) [7].

Список використаних джерел

1. Akritas Kaidatzis Populist Constitutionalism as a Critique on Liberal (or Legal) Constitutionalism [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.academia.edu/36909163/Populist_Constitutionalism_as_a_Critique_on_Liberal_or_Legal_Constitutionalism
2. Alissandra T. Sfoyan CONSTITUTIONAL REFORM AND CONGRESSIONAL CLOSURE IN CONTEMPORARY LATIN AMERICA [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://scholar.google.com/citations?user=bGprtLwAAAAJ&hl=en>
3. America Latina y la fiebre Constituyente [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://informe21.com/informe-21/americ-latina-y-la-fiebre-constituyente>
4. Bellamy Richard Political constitutionalism. A republican defence of the constitutionality of democracy [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://pdfs.semanticscholar.org/a504/5fbc36685c392e160e5abe9e9c95b0a58728.pdf?_ga=2.258917386.1060046054.1590897280-258419577.1589304986
5. CONSTITUCIÓN POLÍTICA DE LOS ESTADOS UNIDOS MEXICANOS [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.diputados.gob.mx/LeyesBiblio/pdf/1_060320.pdf
6. ¿CRECER O DECRECER? ÉSA NO ES LA CUESTIÓN 13 marzo 2020 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://agendapublica.elpais.com/crecer-o-decrecer-esa-no-es-la-cuestion/>
7. ENTRE LA EXCEPCIONALIDAD Y LA ADAPTACIÓN DE LOS CONGRESOS EN AMÉRICA LATINA 20 mayo 2020 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://agendapublica.elpais.com/entre-la-excepcionalidad-y-la-adaptacion-de-los-congresos-en-america-latina/>
8. Francisca Pou Giménez Constitutionalism Old, New and Unbound: the Case of Mexico [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.academia.edu/33234723/Constitutionalism_Old_New_and_Unbound_The_Case_of_Mexico
9. Gabriel L. Negretto Shifting Constitutional Designs in Latin America: A Two-Level Explanation [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.academia.edu/3723072/Shifting_Constitutional_Designs_in_Latin_America_A_Two-Level_Explanation_Texas_Law_Review_2011_89_7_1777-1805
10. Inglehart, R., C. Haerpfer, A. Moreno, C. Welzel, K. Kizilova, J. Diez-Medrano, M. Lagos, P. Norris, E. Ponarin & B. Puranen et al. (eds.). 2014. World Values Survey: Round Six - Country-Pooled Datafile Version: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.worldvaluessurvey.org/WVSDocumentationWV6.jsp>. Madrid: JD Systems Institute.
11. INGRESO MÍNIMO VITAL: UN AVANCE HISTÓRICO 29 mayo 2020 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://agendapublica.elpais.com/ingreso-minimo-vital-un-avance-historico/>
12. Inter-American Development Bank 2020 Latin American and Caribbean Macroeconomic Report [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://publications.iadb.org/publications/english/document/2020_Latin_American_and_Caribbean_Macroeconomic_Report_Policies_to_Fight_the_Pandemic.pdf
13. Javier Corrales ¿La democracia latinoamericana puede resistir al autoritarismo populista? 6 de noviembre de 2018 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.nytimes.com/es/2018/11/06/espanol/opinion/opinion-corrales-democracia-america-latina.html>
14. Javier Corrales «Fixing Democracy: Why Constitutional Change Often Fails to Enhance Democracy in Latin America». June 26, 2018 Oxford University Press, - 288.
15. José Luis Castro Monter Constitutional replacement in five countries of South America. An Empirical Comparative Analysis Estudios de Derecho, N.º 164 jul-dic 2017, C 70-88. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.academia.edu/37027967/Constitutional_replacement_in_five_countries_of_South_America_An_Empirical_Comparative_Analysis
16. LAS TRAMPAS DEL DESARROLLO EN AMÉRICA LATINA: HACIA UN NUEVO CONTRATO SOCIAL 23 julio 2018 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://agendapublica.elpais.com/las-trampas-del-desarrollo-en-america-latina-hacia-un-nuevo-contrato-social/>
17. Lührmann A, Lindberg S. I. A third wave of auto-cratization is here: what is new about it? Democratization. Published online: 01 Mar 2019 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/13510347.2019.1582029?fbclid=I>
18. Mark Tushnet Authoritarian Constitutionalism [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://scholarship.law.cornell.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=4654&context=clr>
19. OPORTUNIDAD PARA CONSTRUIR UNA NUEVA DÉCADA EN AMÉRICA LATINA Y EL CARIBE 26 mayo 2020. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://agendapublica.elpais.com/opportunidades-para-construir-una-nueva-decada-en-america-latina-y-el-caribe/>
20. Paul Blokker Populism as a Constitutional Project Oxford University Press. International Journal of Constitutional Law 2019/4. Volume 17. Issue 2. Pages 536-553.
21. The 23rd Annual Conference of the Development Bank of Latin America. Published Washington, D.C., USA published: 12/09/2019 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.idea.int/news-media/news/23rd-annual-conference-development-bank-latin-america>